

פעילות לחט"ב – חט"ע

כיתות ז'-י"ב

"יצחק רבין חי את ההיסטוריה של מדינת ישראל-את מאבקה לעצמאות, את מלחמות ההישרדות שלה, את מאבקה למען השלום- ותמיד היה בקו החזית. בנם זה של דויד ושלמה אחז בנשק כדי להגן על עצמאות ישראל, ונתן את חייו כדי להבטיח את עתידה של ארצנו..."
(מתוך נאום קלינטון בהספד על קברו של רבין)

רציונל

הביוגרפיה של יצחק רבין מתכתבת עם הביוגרפיה של החברה הישראלית ושל מדינת ישראל ושזורה בה. דרך סיפור חייו ומותו ניתן ללמוד על אודות מורכבותה של אהבת הארץ; יצחק רבין, מפקד ומנהיג שיקף במעשיו ובתפקידים שמילא את אהבתו לארץ ישראל ולמדינת ישראל. בפעילות זו ננהל שיח סביב אהבת הארץ כמושג, כערך וכתכלית ונעמוד על הקשר בין יום השנה לזכרו ובין הנושא אהבת הארץ שנבחר השנה כנושא המרכזי של יום זה.

מטרה:

התלמידים ידונו במושג אהבת הארץ ויכירו התייחסויות שונות כלפיו בחברה הישראלית רבת

הפנים.

למנחה, להלן דגשים לדיון:

- מה בין הכרזה ובין המושג / הערך אהבת הארץ העולה ממנה.
- אהבת הארץ בין האישי לקולקטיבי (אהבת הארץ 'עבורי' למול אהבת הארץ כתכלית המעוגנת בחוק החינוך הממלכתי).
- מורכבותו של השיח על אודות אהבת הארץ בחברה רבת פנים וקבוצות.
- דמותו של יצחק רבין כמשקפת / מייצגת / מבטאת את ערך אהבת הארץ.
- האם, לדעתכם, אהבת הארץ יכולה להיות בסיס לסולידריות חברתית/אזרחית?
- באיזה אופן אהבת הארץ היא תנאי הכרחי להמשך קיומה של מדינת ישראל?
- האם לדעתכם התייחסויות שונות של פרטים וקבוצות למושג אהבת הארץ עלולות לערער את הבסיס לסולידריות החברתית וליצור קרע בחברה?
- כיצד אפשר לקיים שיח משותף לצד מתן לגיטימציה להתייחסויות שונות לערך אהבת הארץ? האם אהבת הארץ היא תנאי לחיים בארץ? (האם כל מי שחי בארץ מחויב לאהוב אותה? האם אפשר לאהוב אותה גם אם חיים בחו"ל?)

פעילות פתיחה

דיון ראשוני סביב המושג אהבת הארץ וסביב הכרזה

פעילות א' - אסוציאציות ותחושות

המנחה יבקש מהמשתתפים בסבב לציין אילו אסוציאציות, תחושות, מחשבות ורגשות מעלה בהם הביטוי אהבת הארץ.

למנחה, כדאי ונכון להאיר על השונות בין האמירות השונות: טיול, בית, שירות צבאי, געגוע, מחויבות, מורכבות, מחלוקת, ויכוח

פעילות ב': ניתוח ושיח סביב הכרזה

המנחה יציג בפני המשתתפים את הכרזה שהוכנה לציון יום הזיכרון ה – 16 לרצח יצחק רבין.

- סבב תגובות, תחושות, התרשמיות
 - מבחר שאלות לדיון:
1. אילו מחשבות ו/או אסוציאציות מעוררת הכרזה? באילו הקשרים? למנחה, יש להתייחס לתמונה ולמלל.
 2. מהם המסרים העולים לדעתכם מהכרזה?
 3. הכרזה הוכנה לציון יום הזיכרון ה – 16 לרצח יצחק רבין. האם אתם מזהים מסרים גלויים (בהתרשמות ראשונה) ומסרים סמויים (בבחינה נוספת של הכרזה) הקשורים למשמעותו של יום הזיכרון ולדמותו של יצחק רבין?
 4. מה מייצגת דמותו של יצחק רבין המוטבעת באדמה?
 5. איזו משמעות יש למילים המופיעות בכרזה? כיצד הן מסייעות ליצירת המסרים העולים מהכרזה? (בתום הסבב ניתן לומר כי המילים לקוחות מהשיר באב-אל-וואד מאת חיים גורי).
 6. האם גם אתם חשים לעיתים כי "פה שוכנים ביחד עצב ותפארת"? באילו נסיבות אתם חשים כך?
 7. האם הכרזה מעוררת בכם רגש, זיכרון או חוויה שהייתם רוצים לשתף בה את האחרים? נמקו.
 8. להלן דבריה של המעצבת אילה קרסנטי, סטודנטית לעיצוב גרפי ממכללת 'אמונה' בירושלים שיצרה את הכרזה שלפניכם. עיינו בהם וחשבו: האם אתם מזדהים עם הדברים? חולקים עליהם? באיזה אופן המסר הזה רלוונטי בעיניכם לציון יום הזיכרון לרצח יצחק רבין?

י"ב חשוון תשנ"ו (4 לנובמבר 1995). אני בת 6, כיתה א' בירושלים.

תשע"א. אילה קרסנטי (אפלבוים), סטודנטית במכללה הדתית לבנות "אמונה" בירושלים.

במגמה לעיצוב גרפי אנו מתבקשות ליצור כרזה ליום הזיכרון לרצח יצחק רבין ז"ל.

אני תודה לעצמי, כיצד אעצב כרזה על איש, אשר ידיעותי עליו מבוססת על טקסי יום זיכרון

וסיפורים, אותם הכרתי, בעיקר, מנקודת השקפתה של החברה בה גדלתי.

בנוסף, הנושא שנבחר ליום הזיכרון ה-16 - "אהבת הארץ" - טעון מחלוקות בחלקים השונים

של החברה הישראלית, וקשה לבטא ולהציג אולי, מכנה משותף אחד שידבר אל כולם.

כחלק מתהליך היצירה, למדתי רבות אודות יצחק רבין - האישי ופועלו - והגעתי למסקנה חשובה:

יצחק רבין ו"אהבת הארץ", חד הם. לאורך כל שנותיו ועד יומו האחרון, נתן ותרם את חייו

למען ארץ ישראל. מימי הפלמ"ח וצה"ל, כרמטכ"ל וכשגריר, כשר הביטחון וכראש הממשלה.

על אף חילוקי הדעות שהיו לרבים בציבור הישראלי עמו ועם חלק ממעשיו,

על עובדה אחת אי אפשר להתווכח - יצחק רבין אהב את הארץ הזאת.

את הכרזה אפשר לפרש בדרכים שונות, כל אחד יכול לראות בה ולהתחבר לחלק אחר בה וזה, לעניות דעתי,

היופי שלה. אישית, אני רואה בה את הטבעת חותמו של יצחק רבין בארץ ישראל. דמותו מבצבצת מתוך

האדמה, כאילו טמונה שם. האדם ההולך, אולי זהו רבין עצמו, מטביע בהליכתו את חותמו באדמת הארץ

הזאת.

הכותרת - "פה שוכנים ביחד ועצב ותפארת", לקוחה מן השיר "באב-אל-וואד" של חיים גורי, בן דורו של

רבין. שורה זאת מבטאת לדעתי את הקשר האמיתי שלנו לאדמה הזאת ולארץ הזאת -

עצב ותפארת שזורים ביחד, בעבר, בהווה ובעתיד שלנו, עם אדמתנו.

יצחק רבין והירצחו, הינם, אולי, סוגיות טעונות בחברה הישראלית על גווניה השונים. אך בדבר אחד אני

בטוחה, יש לזכור אותו כאדם שאהב את ארץ ישראל ומדינת ישראל בכל נפשו ומאודו

פעילות ג': האדם הוא תבנית נוף מולדתו

המנחה יתלה על קירות הכיתה ציטוטים ובהם הגדרות שונות לביטוי אהבת הארץ.

כל תלמיד יתבקש לבחור בציטוט המגדיר לדעתו בצורה הטובה ביותר את הביטוי (ראה נספח א').

להלן מבחר שאלות לדיון:

1. מדוע בחרת את הציטוט? (המנחה יקיים סבב בין התלמידים)
2. כיצד מעידים הציטוטים השונים על האופן שבו ניתן לאהוב את הארץ? למנחה, בתום הסבב יש להדגיש שהאופנים מגוונים מאוד: ביקורת, מחאה, נאמנות, פטריוטיות, נתינה, התמסרות, נוסטלגיה וכיו"ב.
3. האם ניתן לחשוב על אופנים / ביטויים נוספים לאהבת הארץ שלא באו לידי ביטוי בציטוטים? (דאגה לאיכות הסביבה, מעורבות חברתית ועוד)
4. באיזה אופן, אם בכלל, אהבת הארץ יכולה להיות מכנה משותף לכלל אזרחי ישראל? לחילופין; האם לדעתכם התייחסויות שונות של פרטים וקבוצות למושג אהבת הארץ עלולות לערער את הבסיס לסולידריות החברתית וליצור קרע בחברה?
5. האם חשוב שאזרחי ישראל יחוו אהבה לארץ? באיזה אופן אהבת הארץ היא תנאי הכרחי לקיומה של מדינת ישראל?
6. בין המטרות שקבע המחוקק ב"חוק חינוך ממלכתי" נמצאת המטרה הבאה:

"לחנך אדם להיות אוהב אדם, אוהב עמו ואוהב ארצו"

- מדוע לדעתכם קבע המחוקק את המטרה הזו כמטרה ראשונה?
 - האם ניתן לחנך לאהבת הארץ? כיצד? האם זה תפקידה של מערכת חינוך ממלכתית במדינה דמוקרטית?
- למנחה, ניתן להציג בהקשר זה את השיר "אהבה" מאת עמוס עוז

פעילות ד' - דמותו של יצחק רבין המשקפת את אהבת הארץ

עזרים נדרשים – נספח ב': ביוגרפיה של יצחק רבין, ציטוטים מדבריו ודברים שנכתבו לזכרו המנחה יחלק לתלמידים את נספח ב'.

להלן מבחר שאלות לדיון:

1. מה הרשים אתכם במיוחד בקטעים שקראתם? מדוע?
2. כיצד מתבטאת אהבת הארץ של יצחק רבין בקטעים שקראתם?
3. האם לדעתכם אפשר לראות ביצחק רבין מודל לאהבת הארץ? האם מודל זה עדיין רלוונטי לשנת 2011?
4. יום הזיכרון לרצח ראש הממשלה יצחק רבין מזמן היכרות מעמיקה עם פועלו ותרומתו של רבין כביטוי לאהבתו לארץ. כיצד הדיון במושג אהבת הארץ יוצק משמעות ייחודית ליום זה?

5. כיצד אתם כבני נוער יכולים לבטא את הזיקה שלכם ואת מחויבותכם לארץ?
(התנדבות, מעורבות חברתית, אכפתיות לזולת, אחריות לסביבה ולקהילה)
למנחה, לסיכום היחידה אפשר לקרוא את המסה "מהפכה ומסורת" מאת ברל כצנלסון (ראה נספח ג').

נספח א' קטעי מקורות

- לא אשתוק כי ארצי שינתה את פניה...לא אוותר לה... אזכיר לה...עד שתפקח את עיניה (אהוד מנור).
- אנו אוהבים אותך מולדת, בשמחה, בשיר ובעמל (נתן אלתרמן).
- שלום לך ארץ נהדרת, עבדך הדל נושא לך שיר מזמור...מה טוב לנדוד אך טוב יותר לחזור (אילן גולדהירש).
- הייתה או לא הייתה, אני עוד חי איתה. תחזירו לי אותה – כמו שהיא הייתה (עוזי חיטמן).
- ארץ שמתקו לה רגביה ומלוחים כבכי כל חופיה, שנתנו לה אוהביה כל אשר יכלו לתת (נתן יונתן).
- בית לך בניתי שם בחול, ארץ ישראל, שרתי שיר יפה על ים כחול, ארץ ישראל (אריק אינשטיין).
- אז עמוס ערכים, מלא תובנות, הוא אוסף את עצמו, מתחיל לעשות, מקים עמותות משתתף בהפגנות...כמה הפתרון נמצא ממש סביב הפינה וכמה קל יהיה, רק אם נרצה, לשנות את התמונה (הדג נחש).
- והארץ ארץ חבילה: והיא קשורה היטב והכול בה, והיא קשורה חזק והחוטים לעיתים מכאיבים (יהודה עמיחי).
- זוהי הארץ היחידה בעולם שבה יהודי אינו יהודי, זוהי הארץ היחידה שאני יכול לחיות בה. זוהי הארץ שלי! (אפרים קישון).
- אלי לא מדברת 'אהבת הארץ'. אלי מדברים דברים אחרים; אנשים, מקומות, אווירה וכו
- היחס שלי לארץ משתנה לפי רמת החיים כאן
- אני אוהב את הארץ
- אהבת הארץ שלי נובעת מתחושת השייכות שלי לעם היהודי ולארץ ישראל ההיסטורית
- אני אוהב/ת את הארץ כי כאן אני חש/ה ביטחון
- ארץ ישראל איננה דבר חיצוני, קניין חיצוני לאומה... ארץ ישראל היא חטיבה עצמאית קשורה בקשר חיים עם האומה (הרב קוק, "אורות" עמ' ט).
- בהיאחזות הנח"ל בסיני, אני לא האמנתי לעיניי, כשפתאום פגשתי בפינה את ארץ ישראל הישנה, את ארץ ישראל האבודה והיפהפייה והנשכחת, והיא כמו הושיטה את ידה כדי לתת ולא כדי לקחת (נעמי שמר).
- קום והתהלך בארץ בתרמיל ובמקל. וודאי תפגוש בדרך שוב את ארץ ישראל. יחבקו אותך דרכיה של הארץ הטובה, היא תקרא אותך אליה כמו אל ערש אהבה (יורם טהרלב).

- בהרים כבר השמש מלהטת ובעמק עוד נוצץ הטל. אנו אוהבים אותך מולדת, בשמחה, בשיר ובעמל (נתן אלתרמן).
- וכך בדמיונו התרבו פלאות, הפטישים ניגנו מחרשות רנות, יש יוגבים ויש כורמים ארץ של רועים - כך זה הצטייר בילדותנו שהייתה יפה (עלי מוהר).
- לא שרתי לך ארצי, ולא פיארתי שמך בעלילות גבורה בשלל קרבות. רק עץ ידדי נטעו חופי ירדן שוקטים, רק שביל כבשו רגליי על פני שדות (רחל).
- ואנו באנו ארצה לבנות ולהיבנות, כי לנו, לנו, לנו ארץ זאת. כאן, איפה שאתה רואה את הדשא היו פעם רק יתושים וביצות אמרו שפעם היה כאן חלום נהדר אבל כשבאתי לראות לא מצאתי שום דבר. יכול להיות שזה נגמר (יהונתן גפן).
- ללכת שבי אחרייך, לנשום את השמש הצורב, לחלום אותך מול שמיך, לכאוב אותך ושוב להתאהב. לשאת חלום מבטן, מדורות, לשאול באביביך נחמה, לחיות על פני ובתוכי האדמה הנוראה והיפה הזאת (אהוד מנור).
- גם אני נולדתי בארץ הזאת והלכתי לאורכה ולרוחבה, גם אבי חלם על הארץ הזאת הרבה שנים לפני שהוא בא, גם אני ניגנתי בארץ הזאת שירים שנבטו מאדמתה, גם אני הגנתי על הארץ הזאת אם הסכמתי או לא הלכתי אֶתה (עוזי חיטמן).
- עורי עורי עורי מולדת אהובה, כי אנחנו עייפים מאוד זקוקים למנוחה, עורי עורי עורי מולדת אהובה פעם בחיים אנו חיים תתני קצת אהבה... ותני לי ת'כח לאהוב אותך מן פינה קטנה לשמוח איך לפעמים קשה לסלוח לך (אביב גפן)
- כל מקום שאני הולך אני הולך לארץ ישראל (רבי נחמן מברסלב)
- פִּי ה' אֵלֵי הַיָּד, מִבִּיאַךְ אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה: אֶרֶץ, נְחֹלֵי מַיִם--עֵינֹת וְתֵהָמֹת, יִצְאִים בְּבִקְעָה וּבְקֶרֶת. ה. אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֵרָה, וְגִפְן וְתֵאנָה וְרִמּוֹן; אֶרֶץ-זֵית שָׁמֶן, וְדִבְשׁ. ו. אֶרֶץ, אֲשֶׁר לֹא בְּמִסְפָּנֹת תֹּאכַל-בָּהּ לֶחֶם--לֹא-תִחָסֵר כֹּל, בָּהּ; אֶרֶץ אֲשֶׁר אֲבִנֶיהָ בְּרִזָּל, וּמִהַרְרֵיהָ תִּחְצַב נַחֲשֹׁת. י. וְשִׁבְעֵת--וּבִרְכֹת אֶת-ה' אֵלֵי הַיָּד, עַל-הָאֶרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר נָתַן-לְךָ. (דברים ח)
- אין כשרון העבודה כמו בארץ ישראל (ר' שמחה בונים)
- רא' ה' ראינו כי היה ה' את רוח עמו ישראל בכל חלקי תבל ומלואה, להושיב נחלות שוממות בארץ הקדושה, ולכונן שם מושבות לנידחי ישראל, וקול ה' דופק על פתחי לבבנו לאמר, פתחו לי פתח בפעולתכם, כי הגיעה השעה, אשר לא יאמר עוד על א"י עזובה ואין דורש אותה." (הנצי"ב – נפתלי צבי יהודה ברלין, 1880)

נספח ב': תקציר קורות חייו של יצחק רבין, דברים שנאמרו לזכרו וציטוטים מפיו

ראש ממשלה ושר הביטחון, רא"ל במיל' יצחק רבין – תקציר קורות חיים (על פי אתר הכנסת)

יצחק רבין נולד ב-1 במרס 1922 בירושלים. הוריו: נחמיה רבין ורוזה כהן, פעילי תנועת אחדות העבודה, חינוכו על ערכי התנועה. נחמיה היה אחד העובדים הראשונים בחברת החשמל של פנחס רוטנברג, ורוזה הייתה האישה הראשונה בהנהגת ה"הגנה" בחיפה. רבין למד ב"בית חינוך לילדי עובדים" בתל אביב ובבית הספר החקלאי 'כדורי'.

במלחמת העולם השנייה הצטרף רבין לפלמ"ח, ובין היתר נשלח להשתתף בפלישה הבריטית ללבנון וסוריה. במלחמת העצמאות עמד בראשה של חטיבת הראל, שבין יתר מבצעה שמרה על פרוזדור ירושלים ואבטחה שיירות בדרכן לבירה. ב-13 בינואר 1949 השתתף רבין כנציג פיקוד הדרום בשיחות שביתת הנשק בין ישראל למצרים במלון "דה רוזס" באי רודוס.

ב-5 בדצמבר 1963 מונה לרמטכ"ל השביעי של צה"ל.

ב-1967 במלחמת ששת הימים פיקד רבין על ניצחון צבאי מרשים, שהביא בין השאר לאיחוד ירושלים, תחת שלטון יהודי, לראשונה מזה אלפיים שנה.

בפברואר 1968 מונה רבין לשגריר ישראל בווינגטון ותרם רבות להידוק הקשר בין ממשלת ישראל לממשלת ארצות הברית.

בינואר 1974 מונה רבין לשר העבודה בממשלה שהקימה גולדה מאיר לאחר מלחמת יום-הכיפורים.

ב-1976 כראש ממשלה היה שותף ואחראי לתכנון מבצע אנטבה, שבמהלכו חולצו ע"י כוחות צה"ל כ-100 נוסעים ישראלים, שנחטפו לאוגנדה בידי טרוריסטים במהלך טיסת אייר-פראנס.

יצחק רבין התפטר מראשות הממשלה באפריל 1977.

ב-1984 מונה יצחק רבין לשר הביטחון בממשלת האחדות הלאומית. ב-1985 הציג תוכנית לנסיגה חלקית של צה"ל מלבנון, שכללה השארת כוח ישראלי קטן ברצועת הביטחון סמוך לגבול הצפוני של ישראל, במטרה לשמור על השקט בגבול.

ב-1992 התמנה רבין שנית לראשות הממשלה וכיהן כראש ממשלה וכשר הביטחון במסגרת הממשלה שהקים.

ב-13 בספטמבר 1993 חתם רבין בבית הלבן על הסכם "הצהרת העקרונות" עם יו"ר אש"ף, יאסר ערפאת, בדבר הכרה הדדית בין ישראל והפלסטינאים ושלטון עצמי בעזה וביריחו.

הישג מדיני נוסף היה הסכם השלום בין ישראל לירדן, שנחתם ב-26 באוקטובר 1994.

ב-5 באוקטובר 1995 נחתם בווינגטון הסכם נוסף בין ישראל לפלסטינאים, שקבע נסיגת ישראל משבע ערים בגדה וקיומן של בחירות לרשות הפלסטינית.

הישגיו ההיסטוריים הקנו לו, יחד עם שמעון פרס ויאסר ערפאת, אות הכרה בינלאומי חשוב ביותר - פרס נובל לשלום. יצחק רבין נרצח ב-4 בנובמבר 1995 בכיכר מלכי ישראל בתל אביב בידי מתנקש יהודי במהלך עצרת הזדהות עם תהליך השלום.

דברים שנכתבו ונאמרו לזכרו:

נאום סגן יושב ראש הכנסת ח"כ נואף מסאלחה בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - 12.11.1997

"...ראש הממשלה המנוח מר יצחק רבין אשר נרצח בידי מתנקש כשהיה בשיא כוחו לשירות עמו ושירות השלום.

הרבה דברים נאמרו בשבחו של יצחק רבין ועוד נמשיך לזכור אותו כחייל וכמפקד 'כמדינאי וכמנהיג ומעל לכל כאדם אמיץ גלוי מקבל אחריות ועומד במרכז ההכרעות הלאומיות והבינלאומיות. ... הרשו לי לדבר על יחסו של יצחק רבין המנוח, אל אזרחי מדינת ישראל הערבים... כידוע לכולנו יצחק רבין עסק רוב חייו בביטחון הוא גם השתתף ברוב מלחמות ישראל. כחייל, כמפקד, ראש ממשלה, שר ביטחון הערבים אזרחי מדינת ישראל היו רחוקים ממנו, לדעתי גם הוא לא התקרב אליהם... היחסים האלה שוקמו לאט לאט... אני אומר את הדברים בכנות כדי שנדע שאפשר גם אחרת, ואני מתכוון לשנים 1992-1995 כאשר דיבר יצחק רבין לאזרחים הערבים על זכותם לשוויון ועל שלום של אמיצים."

נאום שר החינוך והתרבות מר זבולון המר בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - 12.11.1997

"...יצחק רבין ז"ל ידע היטב את ערך חיי האדם, ובעוד כולם חוגגים את ניצחונות מלחמת ששת הימים (שהוא מצביאה הגדול), דיבר הוא בנאום המופת שלו בהר הצופים על הצער השורה בלב הלוחמים שחיי רעיהם קופדו במלחמה.

...אנו כואבים אתכם על שהאדם והרע ואיש המשפחה נגדע במעשה פשע מופקר שאין לו כפרה! איך ננחם אתכם אם לא ע"י מחויבות עמוקה לחנך את דור המחר על עשייתו של היהודי היקר, צנוע ההליכות ויישר הדרך - שחיינו היו מופת.

..אנו ניצבים מול עם שאיבד את קברניטו הדגול והמסור, ואנו ניצבים מול עם שבמסירות-נפש גדולה מקים כאן יחד מדינה לעם כולו".

נוסח הנאום של חברת הכנסת דליה רבין-פילוסוף בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - 21.10.1999

"...אבא שלי היה איש השלום, אבל רעיון השלום שהגה וקידם היה רק חלק מאמונה רחבה יותר בנחיצות לחזק את החברה, את העם והמדינה, חברתית וכלכלית, בצד השגשוג המדיני. בזאת השליחות. אין עמה הוד, אין בה פאר של טקסים מרהיבים; מדובר בעבודה יומיומית, אפורה ועיקשת. את העבודה הזאת, אבא, של גיבוש וחיזוק והידוק חברתי ראיתי לי כמשימה עיקרית".

נוסח הנאום של יו"ר הליכוד ח"כ אריאל שרון בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - 21.10.1999

"...באתי כדי לדבר על אדם גדול, מפקד דגול, ידיד, אדם שאהבתי והערכתני יצחק רבין... לי ולבני דורי שהלכנו, עוד כנערים, בשבילי מדבר יהודה והעפלנו אל צוק מצדה כשליבותינו פועמים, שהכרנו את משעולי הנגב שהיו לנו לבית, והרווינו צימאוננו במי בורות השומרון במסעות מפרכים. לנו, שהכרנו כל הר וגיא בגליל, שעלינו אל ראש התבור והר מירון וחיכינו נרגשים לזריחה, וטיפסנו על מצוקי הארבל בחשבת הליל. לדור שלנו שראה בכל ישוב שהוקם בארץ ישראל, ובהקמת כוח המגן העברי, התגשמות חלומי של העם היהודי הבונה מחדש את עצמאותו, לנו היה יצחק רבין - אחד מאיתנו. אדם שהכיר כל ואדי, כל הר וגבעה. שיכולת לדבר איתו על שטח ללא מפה. המפה הייתה בראשו ואהבת הארץ בליבו.

לנו פיקודיו בצה"ל, שעמדנו יחד איתו במערכות הכבוד והמרות להקמת ולשמירת עצמאות ישראל, הוא היה מורה ומדריך, מכוון ומנחה. מגדולי בוני צה"ל ומפתח תורת הלחימה שלו. דוגמא של רמטכ"ל בונה שהכין את צה"ל והעבירו לדפוסים של צבא מודרני ומתקדם. ישנם אירועים, מילים, לעיתים מבט של יצחק רבין ברגעים קשים, גורליים, שאני זוכר ולא אשכח לעולם".

נאום יושב ראש הכנסת זה"כ אברהם בורג בישיבה המיוחדת לזכרו של יצחק רבין - 9.11.2000

"... רבין היה הישראלי הראשון שפענח את חידת הכוח הישראלי. הוא הבין עד תום את היצור החמקמק והאלים הזה שנקרא עוצמה לאומית. הוא היה שם בימי לידתו של הכוח הישראלי. הוא היה שם בימי מלחמת העצמאות, עת חיי כולנו, כעם וכאומה, היו תלויים על כמעט בלימה של כוח. הוא היה שם בראש צבאות ישראל כדי להציל בפעולתו את חיינו בשישה ימים של להיות או לחדול. הוא היה עם כולנו בשש השנים של שיכרון הכוח, של היוהרה והשחצנות, שקרסו ביום הדין האחד העקוב מדם. והוא היה שם בימי לבנון והאינתיפאדה.

הוא ידע גם את צדו האפל של הכוח, את מוראותיו ואת נזקיו. הוא ראה איך הוא הופך לכוחנות ואיך רוח המלחמה מאכלת את הנפש הלאומית. כבנה בכורה של ישראל הוא הביט פתאום במראת ההיסטוריה והבין, שהגענו אל שלב העוצמה של כוח אדיר להגנה והרתעה המחלחל פנימה אל הרגישות שברקמות האנושיות שלנו. הכוח שמשחית באלימותו גם את השיחה שבין אדם לחברו. ביושרו המוחלט הוא הודה לפני כולנו כי לאלימות כאורח חיים אין קווים ירוקים ואין הסכמי הפסקת אש. ברגע ההוא הבין רבין את עוצמת העוצמות, את עוצמת הריסון. הוא הבין מה קורה לה לאומה המופלאה הזאת שנאלצת כל היום להביט מעבר לכתפה מחשש לאויב ורודף. הוא ראה מה קורה לנו עת כל האון והיכולת הלאומיים רתומים לתכלית ההגנה ולא מושקעים בתיקון העולם, בהישגים של מחקר, במעשים של מדע והומניזם. והוא היה כל כך בטוח בעצמו ובנו, ולכן הוא העז. העז ונרצח...

ברגע ההוא יצא רבין, איש העוצמה הישראלית, אל מחוזות ישראלים חדשים, אל מחוזות העוצמה המוסרית, אל מקומות השלום. הוא פנה אל האויב מחוץ והושיט לו יד מהוססת וזהירה. הוא הבין את הצד

השני של המטבע הפלסטיני, ושינה באחת, לעומק, ברצינות ובכנות את יחסה של ישראל השלטונית אל אזרחיה הערבים מבית".

קטעים מדבריו של יצחק רבין:

היה זה אתגר להסתגל לאורח החיים של הפנימייה ב"כדורי". גרנו באולם גדול, 20 תלמידים... האווירה הייתה טובה. הפרטיות – מקופחת. נורמות של כבוד עצמי היו מקובלות על הכול. העתקה בבחינות הייתה מחוץ לנורמה. המורה היה יוצא מן הכיתה בשעת הבחינה. על אָמון השבנו באָמון. על יחס של כבוד – בכבוד... נדרשנו למאמץ מרבי, אך הייתה לנו הרגשה של חרות מפני שניהול העניינים הפנימיים היה מופקד בידי ועד התלמידים. השתדלנו להפיק מעצמנו את הטוב ביותר.

..בגיל שבו תלמידים מנסים לפענח את סודות המתמטיקה ואת מסתרי התני"ך, בגיל שבו פורחות אהבות ראשונות, בגיל שש-עשרה, נתנו בידי רובה כדי להגן על חיי - ולמרבה הצער, גם כדי להרוג בשעת סכנה.

...נתמנתי לקצין המבצעים של הפלמ"ח. המאמץ העיקרי היה בגידול הכוח: הקצאת תקציבים, הגברת קצב הגיוס, מאמצי רכש וייצור עצמאי... ב-29 בנובמבר נגרפה הארץ בשמחה סוחפת: עצרת האו"ם החליטה על החלוקה ועל הקמת מדינת היהודים. בכיכר מגן דוד בתל-אביב – לאה חברתי (לבית שלוסברג) ואני חוגגים עם ההמונים, אבל אין אשליות בליבי: לאחר שהמאבק המדיני הוכתר בהצלחה-יחל המאבק הצבאי, והוא יגבה את המחיר הדמים שלו..

...הניסיון לפתוח את הדרך לירושלים לא הושג במלואו. חטיבת 'הראל' הבטיחה את השליטה על הדרך מירושלים ועד שער-הגיא...קרב זה היה אחד הקשים והממושכים של חטיבת הראל בעת המצור על ירושלים. סבלנו ממחסור בנשק, הלוחמים המעטים נפלים מהרגליים. אבדותינו קשות. כל לילה, כל ניסיון נוסף, מביא עמו בשורת איוב...במצוקת לב זו נמהלה מרירות בבשורה הגדולה על הכרזת המדינה. מקלט רדיו ישן בבית פפרמן במעלה החמישה שילח לחלל את קולו של דוד בן גוריון המכריז על הקמת מדינת ישראל.

מודיעים לי, כי הוחלט להפגיז את האונייה בתותח...פגז ראשון לא הרחק מהאנייה, הפגז השני או השלישי פגע באנייה. תותח מיושן-ואיזו פגיעה מדויקת. ללא חיסול האנייה לא הייתה פרשה זו מסתיימת. אני יודע שהאנייה בוערת, שהפרשה מחוסלת ואין צורך בנפגעים נוספים. אני עושה כל מאמץ, יחד עם מפקדי הפלמ"ח האחרים, להפסיק את האש. אני הייתי שם. והזיכרון הטראגי של המאורעות האלה מלווה אותי עד היום, נוקב בלקחו: התנאי לקיום לאומי-יהודי-מרות מרכזית אחת. לא עוד "פרישה", לא עוד מלחמות יהודים ביהודים...

..הידיעה שחטיבת הצנחנים חדרה דרך שער האריות העיר העתיקה, הגיעה לכותל המערבי והשלימה את ההשתלטות על העיר העתיקה של ירושלים...באותה שעה ישבתי במוצב בפיקוד של צה"ל, ביבורי כרמטכ"ל צה"ל.. נתבקשתי להצטרף אל שר הביטחון, משה דיין, להיכנס עמו לעיר העתיקה של ירושלים...במלחמת העצמאות נאלצנו להשאיר את ירושלים המזרחית בידי האויב. מאז פרוץ המלחמה הייתה רוחנו קצרה: לא להחמיץ הפעם את ההזדמנות ההיסטורית. יצאנו לשער האריות. עברנו דרך שער מנדלבאום ההרוס והפרוץ. שרידי הקרב הקשה ניכרו בכול. הגענו לכותל. נשימתי נעתקה. לא ידעתי מעולם התרגשות כזאת. הרגשתי שזו שעה של ניצחון אדיר. התפללתי לשלום.

..באנו היום מירושלים, בירת הנצח של עם ישראל, באנו מארץ מיוסרת, באנו מעם, מבית, ממשפחה, שלא ידעו אפילו שנה אחת, חודש אחד בחייהן, שבו לא בכו אמהות על בניהן...אומר לכם, הפלסטינאים: נגזר עלינו ועליכם לחיות במשותף, על אותה כברת אדמה, באותה ארץ.אנו החיילים, שחזרנו משדות הקרב חמוצי בגדים מדם, אנו שראינו את בני משפחותינו וחברינו הטובים מתים.אנו אומרים לכם היום בקול צלול: די לדמעות ולדם. די, אין בנו שנאה כלפיכם, אין אנו תאבי נקמה. אנו כמוכם, רוצים לבנות בית,לטעת עץ, לאהוב, לחיות לצדכם, בכבוד, באהדה, כבני אדם, כבני חורין. היום, כאן בבית הלבן בושינגטון,מתחילה ספירה חדשה ביחסים בין העמים, בין ההורים העייפים מן המלחמות, בין הילדים שלנו שלא ידעו עוד מלחמות.

הרשו לי לומר, אני גם מתרגש. אני רוצה להודות לכל אחד ואחת מכם, שהתייצב כאן כנגד האלימות ובעד השלום...הממשלה זו החליטה לתת הזדמנות לשלום,שלום שיפתור את מרבית בעיות מדינת ישראל..הייתי איש צבא 27 שנה. נלחמתי כל עוד לא היה סיכוי לשלום. היום אני מאמין כי יש סיכוי לשלום. סיכוי גדול...תמיד האמנתי כי מרבית העם רוצה בשלום, מוכן ליטול סיכון לשלום. ואתם כאן, בהתייצבותכם בעצרת זו,מוכחים זאת, אלימות היא כרסום יסוד הדמוקרטיה הישראלית. יש לגנות אותה, להוקיע אותה, לבודד אותה. זו לא דרכה של מדינת ישראל..

נספח ג' – על זיכרון ושכחה

שני כוחות ניתנו לנו: זיכרון ושכחה. אי אפשר לנו בלעדי שניהם. אילו לא היה לעולם אלא זיכרון, מה היה גורלנו? היינו כורעים תחת משא הזיכרונות. היינו נעשים עבדים לזיכרוננו, לאבות אבותינו. קלסטר פנינו לא היה אז אלא העתק של דורות עברו. ואילו הייתה השכחה משתלטת בנו כליל - כלום היה עוד מקום לתרבות, למדע, להכרה עצמית, לחיי נפש? השמרנות האפלה רוצה ליטול מאתנו את כוח השכחה, והפסידו-מהפכניות רואה בכל זכירת עבר את "האויב". אך לולא נשתמרו בזיכרון האנושיות דברים יקרי ערך, מגמות נעלות, זכר תקופות פריחה ומאמצי חירות וגבורה, לא הייתה אפשרית כל תנועה מהפכנית, היינו נמקים בדלותנו ובבערותנו, עבדי עולם.

דור מחדש ויוצר איננו זורק אל גל האשפה את ירושת הדורות. הוא בוחן ובודק, מרחיק ומקרב. ויש שהוא נאחז במסורת קיימת ומוסיף עליה. ויש שהוא יורד לגלי גרוטאות, חושף נשכחות, ממרק אותן מחלודתן, מחזיר לתחייה מסורת קדומה, שיש בה כדי להזין את נפש הדור מחדש. אם יש בחיי העם משהו קדום מאד ועמוק מאד, שיש בו כדי לחנך את האדם ולחסן אותו לקראת הבאות, האם יש בזה ממידת המהפכה להתנכר לו? רבים הם בימינו המועדים והחגיגות העשויים בידיים - עצרות, כינוסים, הכרזות, תאריכים. ביניהם בעלי חשיבות לשעתם וגם מחוסרי חשיבות. מהם רק אחד מאלף יזכה לחיים של קיימא, והשאר יקמל עם נשיבת סערה ראשונה או לפניה. לא כאלה חלק הימים שהשרישו בנפש העם ודורות על דורות שיקעו בהם את חויותיהם

ברל כצנלסון, מהפכה ומסורת מתוך: במבחן, ת"א, תרצ"ב, 1935